

HISTÒRIA

El nom de "Culla".

Aquest nom pertany a una etimologia molt antiga, la mateixa que Cogulla, Cogulló, Cogul, etc., que sempre es refereixen a muntanyes no gaire altes, dominant una plana. Si això és cert, la casa prengué el nom del turó sobre el que s'edificà.

El marc geogràfic.

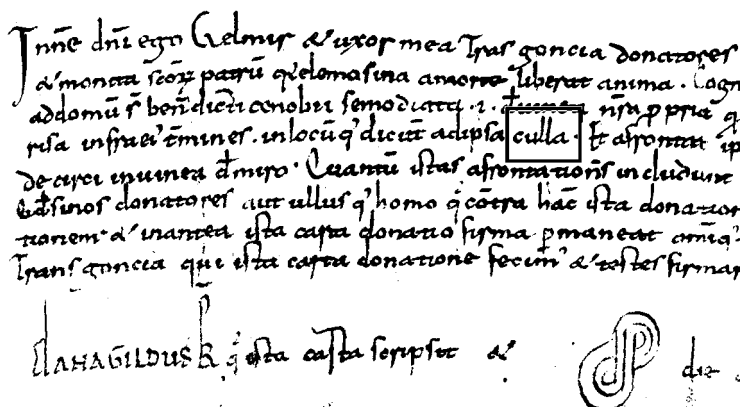
La Culla és una antiga casa del terme de Manresa, edificada a certa distància de la ciutat, en una posició un xic elevada, tot i que el creixement d'aquesta ha deixat la casa i les terres de conreu en una àrea urbana, entre els barris de La Balconada, La Sagrada Família i Cal Gravat.

Tota la finca va ser terra de conreu, en gran part de secà, amb vinya, oliveres, ametllers i cereals, fins al moment en què va ser ocupada per zones d'habitatges i el polígon industrial de Bufalvent, amb l'expansió de la ciutat, els anys 1960 i 70.

Anys 1009: Primera notícia documentada de la Culla.

El document més antic on es troba el nom de la Culla és un pergami que formalitza la donació d'una vinya situada al lloc anomenat La Culla que fan Gelmir i Trasgoncia al Monestir de Sant Benet de Bages.

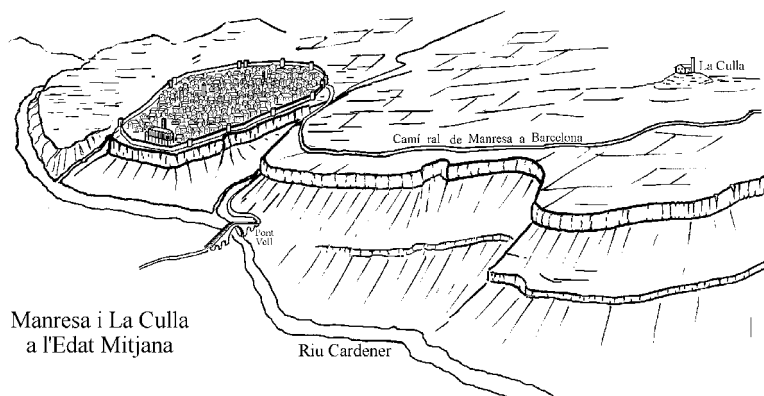
En el document es parla de l'indret de la Culla, però no es diu que hi hagi una casa, de manera que no podem assegurar que existís, ni tampoc negar-ho. La prova documental més antiga de l'existència de la casa és del segle XIII.

Fragment del document més antic que parla de La Culla
(11 de desembre del 1009)

La situació estratègica.

Com es veu a l'esquema, La Culla està en una situació elevada en relació a la ciutat, de manera que el nucli medieval es podia veure totalment, a més, la casa era al costat del camí ral que comunicava Manresa amb el Vallès i Barcelona, probablement el més transitat de la comarca.

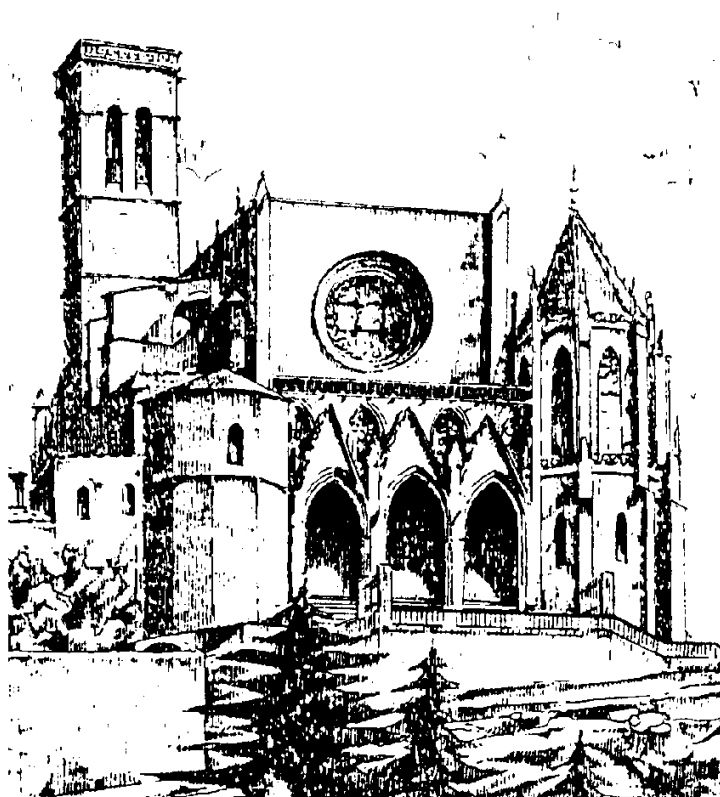

Vinculació a la Seu de Manresa.

És molt possible que La Culla estigués inclosa en els dominis de la Seu de Manresa des del segle X, en què el comte Sunyer li feu donacions de terres i altres béns.

Durant l'època medieval els estadants del mas, de cognom Culla, eren pagesos de remença adscrits al domini senyorial de la Seu, i només podien abandonar-lo si pagaven una redempció. A partir de 1486 amb la Sentència de Guadalupe atorgada per Ferran el Catòlic, aquesta família passà a ser la veritable propietària del mas, ja que només havien de pagar un cens gairebé simbòlic al Paborde de la Seu, que era el propietari teòric.

La Creu de La Culla.

L'any 1413 s'aixecà una creu de terme gòtica a la vora del camí ral de Barcelona. Fou retirada el 1906 degut al seu mal estat i dipositada al Museu. Una còpia moderna la substitueix, en el mateix emplaçament que tenia i que ara és a la cantonada Sud-Oest de la finca actual. Jacint Verdaguer immortalitzà per a la literatura aquesta creu, que dóna nom a un poema molt popular. Vegeu-lo a l'annex 1.

Relació amb el Convent de Santa Clara.

La Culla i Santa Clara eren els dos edificis més importants del raval de les Codines, i en certa manera mantenien una relació de rivalitat, amb conflictes freqüents per la proximitat de les terres i degut que les de la Culla eren del Paborde de la Seu.

Relació amb Sant Ignasi de Loiola.

Al segle XVI la Culla era de les masies més riques de Manresa i, segons sembla, estava inclosa a la ruta de caritat de Sant Ignasi durant la seva estada a la ciutat, de març de 1521 al febrer de 1522. La creença popular era que quan Sant Ignasi venia a La Culla seia en una de les pedres de l'antiga porta i que passava moltes hores d'oració i meditació al peu de la Creu de la Culla.

Funcions de vigilància.

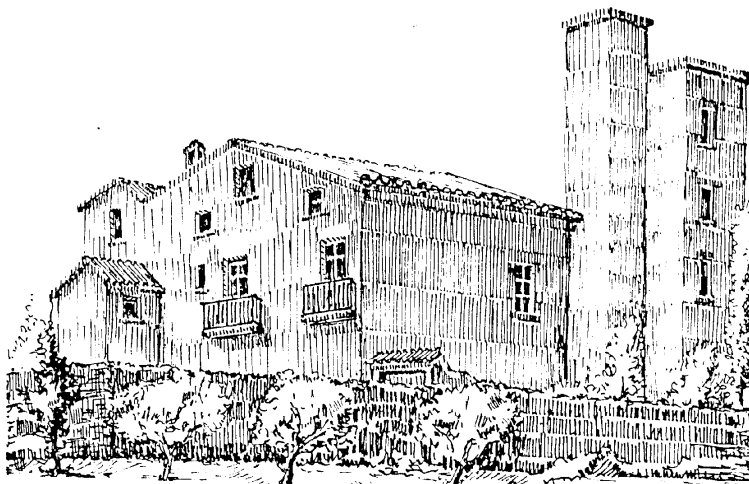
Des dels primers temps, la casa degué estar inclosa en l'organització militar de la ciutat de Manresa atesa la seva situació estratègica, com a post avançat i punt de vigilància. A més, per la seva situació era lloc de pas obligat, al peu del camí ral de Manresa a Barcelona.

L'orientació de la casa, amb la porta d'entrada mirant al Nord, no és habitual, i es pot explicar per raons de vigilància, ja que d'aquesta forma està encarada a la ciutat. També es podria explicar perquè just per davant de la porta de la casa hi passava el camí de El Pont de Vilomara.

Casa fortificada.

Per a una casa aïllada, sense la protecció de les muralles de la ciutat, els perills podien venir tant de possibles atacs en temps de guerra com de bandolers i lladres, per això calia estar protegit.

Les parets gruixudes, la torre de guaita i el mur a l'entorn són les característiques de la casa forta. També ho són els abundants espells. El mur, existent des de temps remots, té uns dos metres i mig d'alçada i envolta tota la casa excepte la part de l'entrada, té també funció defensiva. Malgrat aquestes característiques mai no ha estat un castell.

Llatzeret.

En època d'epidèmies la Culla havia fet funcions de "llatzeret" o centre d'observació i atenció de viatgers, almenys cap a l'any 1500, en un període que sembla que la casa no tenia estadants.

Centre de producció agrària.

Les terres de la Culla s'estenien per tot el pla de Cal Gravat, la Balconada, Bufalvent, l'actual Hospital de Sant Joan de Déu i fins a tocar el nucli urbà, on ara hi ha el carrer de Sant Maurici. En total, devien ser de 300 a 350 hectàrees.

La construcció de la Sèquia permeté regar una part de la finca, que produí conreus d'horta, gràcies al ramal de Sant Pau o branca esquerra. La major part de les terres, però, seguien sent de secà, dedicades a la vinya, olivera i cereals principalment.

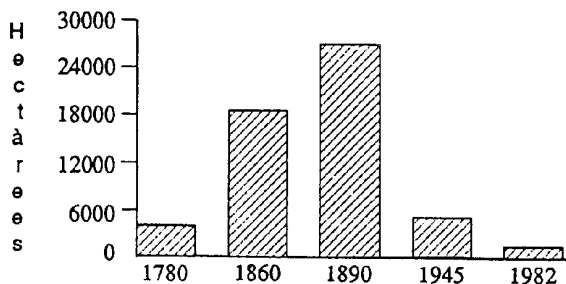

La vinya.

Quan a mitjans del segle XIX la fil·loxera devastà les vinyes de França i la plaga no havia arribat a Catalunya, desapareix el màxim competidor vinícola. A totes les zones aptes per a la vinya es planten ceps i comença una època de superproducció i alts preus. El Bages és la comarca de més producció de vi de Catalunya.

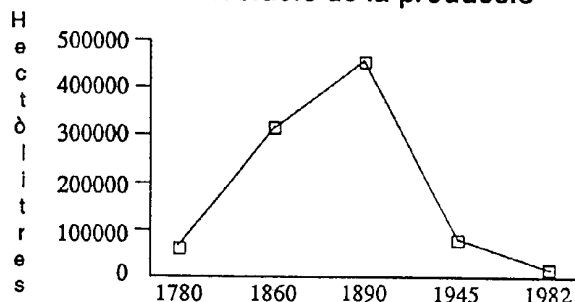
LA VINYA AL BAGES

Evolució de les terres cultivades

EL VI AL BAGES

Evolució de la producció

El 1865 la Culla veu ampliades les seves instal·lacions a fi de facilitar l'elaboració de vi: es fan tres tines de grans dimensions i es compra una premsa. Probablement tota la terra de secà de la finca estava coberta de vinya. Fins i tot s'embotellaren vins amb etiquetes pròpies que porten el nom de la casa.

L'època daurada de la vinya va del 1865 al 1878. A partir d'aquest any la fil·loxera devasta les vinyes i, malgrat les noves plantacions amb peu americà, mai no assolí la importància que havia tingut.

La Culla envoltada de vinya (Finals del segle XIX)

Convent de frares.

A causa de l'expulsió dels ordes religiosos de França el 1880, arriba a Manresa una comunitat de caputxins de Ceret (Vallespir), que habiten a la Culla durant gairebé dos anys, fins a disposar d'un nou convent. Amb la crisi de la fil·loxera és possible que cap al 1880, la casa estigués deshabitada. Testimoni de la seva estada és el nom de "Sala dels frares" amb què es coneix encara la sala central del primer pis.

La Culla, habitada per masovers.

A finals del segle XIX, els propietaris de la Culla ja no portaven el nom de la casa, sinó que el seu cognom era Espanya. Aquesta família va vendre la finca a Joan Pelfort, president de la Diputació de Barcelona.

Els Pelfort vivien normalment a Barcelona, però passaven algunes temporades a la Culla, que era habitada permanentment per masovers, una família que tenia cura de la casa i les terres i pagava al propietari amb una part de la collita.

Els amos de la Culla ocupaven bona part del primer pis, mentre que els masovers vivien als baixos i a la part restant del primer pis.

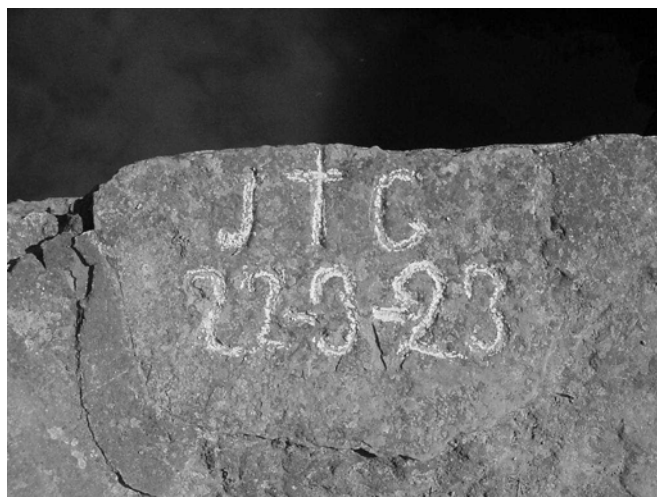
1923: Misteris.

Cap al 1920 ò 1921 es varen contractar el matrimoni format per Joan Guixé i Lluïsa Oliveras com a nous masovers, dels que es deia que eren maçons o esperitistes.

El 22 de març del 1923 es va trobar el cadàver del masover al costat d'un dels ramals de la Sèquia. Semblava que es tractava d'un suïcidi, però també es va dir que el suïcidi era simulat i que en Joan Guixé havia estat víctima d'una venjança per un assassinat que ell mateix havia comès. Pel que sabem, mai es va aclarir la veritat. En el lloc precís una pedra gravada amb una creu, les inicials JG i la data encara ho recorda. (Vegeu l'annex 2).

El 9 de maig del mateix any va ser la masovera qui es trobà morta, aquesta amb el cap esclafat, dins la casa, al costat de la pica de l'oli. Noves sospites d'assassinat, que tampoc es van aclarir. (Vegeu l'annex 3).

D'aquests fets en derivaren ràpidament històries de bruixes i fantasmes que vivien a la Culla, de manera que hi hagué dificultats per a trobar masovers disposats a anar-hi a viure.

Pedra amb la data de la mort de Joan Guixé

Aquestes connotacions misterioses són encara presents a la memòria popular de Manresa.

Els darrers anys com a casa de pagès.

Del 1929 a 1950 la família Cornet va habitar la casa com a llogaters. No vivien de la terra, encara que tenien bestiar i conreaven un hort per a autoconsum. La casa es conservava però en aquests anys no s'hi van fer obres. Els propietaris només hi venien al setembre, per la verema.

Durant la Guerra Civil la casa no va sofrir cap desperfecte. En certs moments, tres persones que temien per la seva vida s'amagaven a la pica de l'oli, sota la volta de l'escala.

A partir dels anys 1940 les terres s'anaren reduint per les vendes. Molts dels terrenys venuts s'edificaren. L'entorn agrari de la ciutat, que havia admirat els viatgers per la seva bellesa i la qualitat i varietat de les seves produccions, anava desapareixent engolit pel creixement urbanístic de Manresa.

De l'abandonament a la rehabilitació.

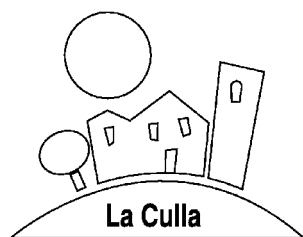
A partir de 1950 la casa ja no es va habitar amb continuïtat. L'any 1980 els darrers propietaris particulars, Carles i Gertrudis Busquets Pelfort van vendre la ja reduïda finca a l'Ajuntament de Manresa.

Les terres de La Culla estaven ermes i plenes de runa i deixalles, i la casa s'estava degradant per moments: els degoters l'haurien portat al seu enrunament. Gràcies a l'esforç conjunt d'una colla de ciutadans i l'Ajuntament, s'elaborà el projecte de Casa de la Natura del Bages i al 1982 es van fer obres de rehabilitació a l'exterior de la casa, a la planta baixa i es va refer la teulada. La Casa de La Culla es recuperà per a noves funcions. A més de restaurar la casa, es posaren en funcionament els conreus i la granja.

La Culla, centre d'educació: La Casa de la Natura i el Camp d'Aprenentatge.

Des de 1980 es treballava en el projecte de la Casa de la Natura, que començà a funcionar el maig de 1984 com a centre d'educació ambiental per a escolars, més tard amplia la seva tasca a temes de gestió ambiental (Agrupacions de defensa forestal, recollida selectiva d'escombraries ...).

El 1993, fruit d'un conveni entre el Consell Comarcal del Bages i el Departament d'Ensenyament de la Generalitat, es creà el Camp d'Aprenentatge. Això suposà l'arranjament total i definitiu de l'edifici: el primer pis, les golfes i la teulada foren refets totalment, respectant, com pertoca en un edifici catalogat, l'aspecte exterior.

**Camp d'Aprenentatge
del Bages**